

Človek je simbolno bitje

Silvo Šinkovec

Poleti smo se na kongresu SIESC pogovarjali o umetnosti. Po kongresu sem bral Platonovo Državo. Tam je zapisano, da je muzična vzgoja pred gimnastično, ker je vzgoja duha bolj pomembna od vzgoje telesa. Otrokom najprej pripovedujemo pravljice. Te so sicer res izmišljene, toda v sebi nosijo resnico. Kako je to mogoče, če so pa izmišljene?

Capuder v eseju o rojstvu zgodbe trdi, da nam zgodba »solze obrača v smeh«. Naloga zgodbe je, da poslušalca tolaži, miri, opogumlja in zdravi. Beseda ima izredno moč. »Je žlica, s katero dajemo hrano v usta duše,« pravi Capuder. V človeku prebujajo energijo, čustva in misli, osvetljuje, pa tudi zavozla, rani, pohujša, zapelje. So zgodbe, ki jih nočemo več slišati, ker smo po njih prazni, in zgodbe, ki jih lahko spet in spet poslušamo. V čem je čar zgodbe, v čem je moč besede?

Hvaležen sem Rupniku, ki je opozoril, da simbol ni znak, kar Slovar slovenskega knjižnega jezika enači in česar v vsakdanji rabi ne ločimo. Mogoče imamo ravno zato marsikdaj težavo. Ti dve besedi sta različni. Znak pomeni dogovorjeno znamenje, ki predstavlja neko resničnost. Če ob cesti vidimo znak ovinek na desno, temu znaku sledi ovinek. To so znaki. Znake uporabljamo na zemljevidih in na mnogih drugih življenjskih področjih. Znake lahko zamenjamo z drugimi znamenji za isto stvar, zato razlagamo njihov pomen.

Simbol je nekaj povsem drugega. Simbol ni dogovor, kajti simbol najdemo, prepoznamo. Simbol vsebuje in ne samo predstavlja resničnost. Beseda simbol izhaja iz grškega glagola *symbollein*, ki pomeni 'dati skupaj', 'povezati'. Pogodbeni stranki sta prelomili ploščico, vsaka je vzela svojo polovico predmeta. Ko sta se spet srečali, sta lahko kot dokaz dogovora sestavili celoto. *Symbolon* je pol ploščice, ki kaže na manjkajočo polovico. Iz te prakse izvira grški izraz *symbolon*.

Razlomljena glinena ploščica se sestavi; dobimo celoto in povezavo. Simbol torej povezuje dva pola. Tako kot *symbolon* pomeni 'dajati skupaj', nasprotje *diabolon* pomeni 'razdvajati in ločevati'.

Ernest Cassirer je trdil, da je človek *homo symbolicus*, ker svet dojema na simbolni način. Vsa kultura je simbolna, umetnost, religija, politika. Simbol človeka povezuje s svetom pomenov.

Človek ne dojema sveta le s čuti, preko zaznave, iz katere se rojevajo čustva in misli, z resničnostjo je povezan preko simbolov, to so besede, podobe, ples, obredi, bogoslužje.

Besede so simboli. Beseda ima svoj pomen in je smiselna, ko je povezana z resničnostjo in ko to resničnost človek, ki besedo izgovarja, tudi zaznava. Sicer besede postanejo prazne, brez pomena. Teh je vse več, ker besede uporabljamo kot znake, ki jih poljubno spreminjamo, izmišljujemo si pomen besed, igramo se z besedo, zato se oddaljujemo od resničnosti. Živimo v svetu znakov, svet simbolov pa izgubljam. Ker je zgodba simbolna, nosi v sebi resnico, čeprav je izmišljena. Govori o človekovi tipični situaciji, kar poslušalec zaznava in ob njej spoznava sebe. Zato je zgodba zanimiva.

Umetnost, ki ostaja povezana z resničnostjo, je simbolne narave, zato umetnik lovi resničnost v svoje umetniško delo. Če tega ne dela, ustvarja znak, ki pa ni več isto. Znak nima vsebinskega naboja, ne moči, ne privlačnosti. Je le opisno orodje. Umetniška dela se kopičijo, toda ker nas ne povezujejo z resničnostjo, niso več pomembna. Niso hrana za dušo.

Simbol odstira pomen, povezuje, usmerja, povabi, prebujajo čustva, napolni z občutkom izpolnitve. Mitološke pripovedi nosijo v sebi resničnost, ker govorijo o večnih vprašanjih, niso zgodovinske pripovedi, toda nosijo razlago sveta. Sodobna šola se vse premalo posveča simbolni naravi človeške govornice, kar delno pojasnjuje, zakaj mladi danes v šoli niso nahranjeni. Hranimo jih z analitičnimi podatki, z razlago logično razstavljenega sveta, kar je potrebno. Toda mlad človek želi svet doživeti v povezanosti, v enosti, išče harmonijo z njim. Zato šola ne more več izobraževati v smeri vse večje analize in objektivizacije, preoblikovati jo bo treba v smeri doživljanja, deleženja, čudenja in iskanja smisla. Že na kongresu sem se spomnil Gogale, ki je trdil, da je bistvo vzgoje doživljanje. Kar človek doživlja, to ga oblikuje. Mogoče bi tudi Galimberti zaznaval manj nihilizma pri mladih, če bi spremenili šolo. Začetek šolskega leta in svetovni dan učiteljev kličeta po ovrednotenju tega, kar delamo v šoli. Ostaja dober občutek, da smo se poleti pogovarjali o pravi temi.